

*До разової спеціалізованої вченої ради
Дніпровського державного університету
внутрішніх справ*

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора
МЕДИЦЬКОГО Ігоря Богдановича
на дисертацію ЛОСЯ Богдана Юрійовича
«Кримінально-правова характеристика притягнення завідомо невинного до
кримінальної відповідальності», поданої на здобуття наукового ступеня
доктора філософії з права за спеціальністю 081 Право**

Актуальність теми дослідження. Конституційно-правові приписи визнають людину, її життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю в Україні. Особлива роль у забезпеченні охорони зазначених цінностей належить державним органам та суб'єктам, які реалізують діяльність у сфері правосуддя. Незважаючи на високі вимоги, що пред'являються законодавством України до діяльності уповноважених осіб, ситуація у означеній площині є неприйнятною. Констатуємо значний масив порушень під час досудового провадження у кримінальних справах через недотримання процесуальних норм, односторонність та неповноту розслідування тощо. Одними з найбільш небезпечних порушень обґрунтовано буде вказати випадки притягнення завідомо невинних до кримінальної відповідальності, цього специфічного прояву зловживання владою або службовим становищем.

Такі порушення закону у правоохоронній системі категорично не співвідносяться зі змістом відповідних державних директив, до прикладу, комплексний Стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки серед пріоритетів вказує на дієвість і ефективність органів правопорядку та прокуратури, яка повинна досягатися з урахуванням стандартів прав людини і основоположних свобод, а

оперативність кримінального провадження – з дотриманням міжнародних стандартів та принципу верховенства права¹.

Про актуальність обраного напрямку дисертаційного пошуку свідчить те, що він належить до пріоритетних у науці кримінального права. Робота виконана на кафедрі кримінального права та кримінології Дніпровського державного університету внутрішніх справ відповідно до: Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24 березня 2021 р. № 119/2021), наказу МВС України «Про затвердження тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020-2024 роки» від 11.06.2020 р. № 454, загальноуніверситетської теми наукових досліджень «Актуальні проблеми кримінально-правового, кримінального процесуального та криміналістичного забезпечення протидії злочинності в Україні» (реєстраційний номер 0118U100431); тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства освіти і науки на 2022-2026 роки, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 03.02.2022 р. № 109.

У світлі зазначеного безсумнівним є те, що дослідження Б. Ю. Лося слід визнати важливим та своєчасним науковим пошуком, що знаходиться у руслі поставлених до вирішення завдань вітчизняної кримінально-правової політики.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, які сформульовані в дисертації, підтверджений теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом та узагальненням наукових праць, комплексним аналізом законодавства й міжнародної практики в цій сфері.

Структура дисертації вирізняється логічним обґрунтуванням викладу матеріалу, забезпечуючи можливість послідовного розгляду окреслених автором питань. Дослідження базується на комплексному, системному підході до розв'язання науково-прикладних проблем, характеризується належним рівнем

¹ Комплексний Стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки: Указ Президента України від 11.05.2023 р. № 273/2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2023#Text> (дата звернення: 28.07.2025).

теоретичних узагальнень. Позитивним слід визнати коректне визначення автором об'єкта та предмета дослідження, що, на жаль, не завжди сьогодні спостерігаємо у наукових роботах такого рівня. Правильне розуміння предмета дослідження дало можливість дисертанту зробити свою наукову ідею цілісною, обґрунтованою, донести до наукової громадськості власні ідеї та пропозиції, а також уникнути формалізму та зробити дисертацію вагомим внеском у науку кримінального права.

Дисертація складається із переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що налічують сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Кожен із розділів дисертаційної праці закінчується висновками, з підбиттям основних підсумків відповідного етапу дослідження. Наприкінці роботи наведено загальні висновки, у яких сконцентровано найважливіші положення та рекомендації, що знайшли своє відображення у тексті дисертації. Обрана структура дисертації дозволила автору продемонструвати гідний рівень знань з кримінального права, ґрунтовно проаналізувати як положення нормативно-правових актів, так і погляди науковців з проблематики дослідження. Під час розподілу розділів основного тексту на підрозділи автор дотримувався правил пропорційності та взаємовиключення. Дисертант послідовно виклав матеріал, здебільшого правильно співвідносячи загальнотеоретичні та практичні питання, сформулював необхідні наукові висновки та дефініції.

Достовірність отриманих наукових результатів базується на вдалому застосуванні загальнофілософських, загальнонаукових, логічних і спеціально-юридичних методів і прийомів наукового пізнання, що дозволило усебічно проаналізувати предмет дослідження. Усі вони застосовувались у взаємозв'язку та взаємодії, відповідно до поставленої мети й завдань, об'єкта і предмета дослідження. Праця має під собою належне теоретично-правове та емпіричне підґрунтя, яке сформували: статистичні дані Офісу Генерального прокурора та Державної судової адміністрації України щодо кількості зареєстрованих протягом 2015-2024 рр. кримінальних правопорушень за ст. 372 КК України, а також кількості засуджених та виправданих осіб; матеріали 14 вироків суду за ст. 372 КК

України, розглянутих судами різних областей України, отриманих шляхом вільного доступу до ЄДРСР.

Обґрунтованість та достовірність отриманих Б. Ю. Лосем результатів забезпечена завдяки використанню достатньої джерельної бази та вмілому опрацюванню емпіричного матеріалу, що засвідчує високий рівень сформульованих у дисертації наукових положень, висновків та рекомендацій. Автором проаналізовано широкий спектр вітчизняних і зарубіжних науково-теоретичних та монографічних робіт з окресленої проблематики; здійснений ним аналіз періодичної літератури з цього питання свідчить про реалізоване прагнення синтезувати, поруч із загальноприйнятими поняттями, і новітні підходи до розуміння проблеми кримінально-правової охорони правосуддя.

З аналізу дисертації видно, що під час проведеного дослідження було використано не лише юридичну літературу, а й цінний емпіричний матеріал, що дозволило дисертанту досягти високого ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Очевидно, що автор, працюючи над написанням дисертації, дотримувався процедури систематизації наукової літератури під час її аналізу.

На мою думку, дисертант досить вдало позначив метою дисертаційного пошуку кримінально-правову характеристику складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 372 КК України, та розробку на цій основі відповідних пропозицій у частині вдосконалення КК України та практики його застосування.

У процесі дослідження дисертант не абстрагувався у наукову розробку проблеми, а поставив конкретні та чіткі завдання, у зв'язку з чим дисертація отримала цікавий та корисний напрям не лише в науковому руслі, що дозволило одержати практичні результати, сформулювати корисні для практичного застосування висновки.

Аналіз рецензованої дисертації дає змогу стверджувати, що в результаті проведеного дослідження автор досягнув визначеної мети й виконав поставлені завдання. Причому сформульовані висновки та пропозиції є досить

аргументованими й оригінальними, відповідають вимогам сьогодення та можуть бути застосовані на практиці. Мета і завдання, визначені автором у вступі, відповідають змісту дослідження та загальним висновкам, а сформульовані висновки та рекомендації об'єднані провідною ідеєю вирішення конкретного наукового завдання.

Також привертає увагу стиль, яким написано роботу – для нього характерний логічністю, послідовністю та ясністю аргументування думок. Деякі достатньо складні теоретичні конструкції дисертації сформульовані зрозумілою мовою та викладені без зайвих ускладнень.

Загалом на сторінках дисертації автору вдалося розгорнути цікаву дискусію, використавши широкий спектр вітчизняних і зарубіжних науково-теоретичних та монографічних робіт з різних галузей наукових знань, що свідчить про поглиблений аналіз актуалізованої проблеми.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, полягає у кримінально-правовій характеристиці притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності, виконаній з урахуванням останніх змін до кримінального та кримінального процесуального законодавства, а також статусного реформування органів прокуратури. У роботі враховано положення як національного, так і міжнародного законодавства, проаналізовано теоретичний матеріал, що стосується тематики роботи. Це дало змогу виробити новий підхід до дослідження значної кількості проблем, якими означена проблема кримінально-правової характеристики притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності.

До найбільш вагомих результатів, які відображають наукову новизну роботи та виносяться на захист, на наш погляд, належать: пропозиція доповнити ч.2 ст. 372 КК України кваліфікуючою ознакою «притягнення завідомо невинуватої особи до кримінальної відповідальності за вчинення нею кримінальних правопорушень, у разі вчинення яких не застосовуються строки давності»; обґрунтування доцільності заміни у диспозиції ч.2 ст. 372 КК України словосполучення «докази обвинувачення» на «фальсифікацію у кримінальному

провадженні», з метою приведення у відповідність до кримінального процесуального закону, а також усунення подвійного вживання однієї і тієї ж термінології; удосконалення теоретичних положень, які стосуються предмету кримінального правопорушення, передбаченого ст. 372 КК України, його суб'єктного складу тощо.

Положення та висновки, винесені автором на захист, є новими або наділені істотними ознаками наукової новизни; у роботі приділено увагу ряду невисвітлених вітчизняною юридичною наукою проблем, розв'язання яких дозволить більш ефективно протидіяти злочинності. Є всі підстави стверджувати, що висновки дисертації є цілісними, логічними та обґрунтованими, відповідають меті й завданням дослідження, містять важливі теоретичні положення щодо теорії та практики протидії злочинності.

Відзначимо **прикладний** характер сформульованих у роботі положень, висновків та пропозицій, можливих до використання:

- *правотворчості* – при удосконаленні законодавства у частині кримінальної відповідальності за притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності;

- *правозастосовній діяльності* – для підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів у частині кваліфікації кримінальних правопорушень проти правосуддя;

- *науково-дослідній роботі* – для подальших досліджень у галузях кримінального права та кримінології щодо кримінально-правової та кримінологічної характеристики притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності;

- *навчальному процесі* – для здобувачів вищої освіти при викладанні навчальних дисциплін «Актуальні проблеми застосування кримінального права», «Кримінальне право», «Кримінально-правова кваліфікація» та «Кримінологія».

Повнота викладу положень дисертації у роботах, опублікованих автором. Результати дисертації з достатнім ступенем репрезентативності відображено у 4 наукових публікаціях, серед яких: три статті – у наукових

фахових виданнях України, 1-ні тези доповіді, оприлюдненій на науково-практичній конференції. Публікації дисертанта у фахових виданнях є одноосібними. Часові межі наукових публікацій: 2024-2025 роки. Перелік наукових праць здобувача й аналіз їхнього змісту засвідчують, що основні результати дисертації відображено у опублікованих дисертантом працях, їх також апробовано на науково-практичних заходах.

Мова та стиль дисертації. Відповідність спеціальності. Дисертація виконана державною мовою; її стиль загалом відповідає встановленим вимогам, а також визначається послідовністю, системністю, обґрунтованістю. Зміст та результати роботи повною мірою відповідають галузі знань 08 «Право» та спеціальності 081 «Право».

У цілому позитивно оцінюючи рецензовану працю, звернемо увагу на **окремі дискусійні положення та моменти**, яких безумовно, що не позбавлена будь-яка наукова робота, та які потребують додаткової аргументації, уточнення або спеціальних пояснень під час захисту. Найістотнішими з них є такі:

1. Характеризуючи стан наукового дослідження теми, автору слід було б окремо виділити зарубіжних учених, які досліджували та досліджують проблеми кримінальної відповідальності за притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності. Мною у дисертації виявлено лише декілька англomовних джерел, вони процитовані у роботі, проте у вступі до роботи згадка про це виявилася відсутньою.

2. Автор дійсно розвинув положення, що суб'єктами кримінального правопорушення, передбаченого ст.372 КК можуть бути ті прокурори, з якими слідчі або дізнавачі погоджують повідомлення про підозру завідомо невинним особам.

Разом із тим, у роботі відсутня вказівка на те, що ті прокурори, з якими слідчі або дізнавачі погоджують повідомлення про підозру завідомо невинним особам, мають бути завідомо про це знати, що, у свою чергу, створює співучасть – за попередньою змовою групою осіб. Можливо, слід сформулювати таку кваліфікуючу ознаку.

3. Засвідчую, що автор дійсно вперше пропонує доповнити ч.2 ст. 372 КК України такою кваліфікуючою ознакою, як «притягнення завідомо невинуватої особи до кримінальної відповідальності за вчинення нею кримінальних правопорушень, у разі вчинення яких не застосовуються строки давності».

Під час захисту пропоную навести додаткові аргументи на користь такої законодавчої ініціативи: чи були такі випадки? Чи проведено опитування фахівців з цього приводу?

4. Також трохи не вистачило у власне кримінально-правому дослідженні кримінологічних питань, хоча би на рівні дослідження ознак особи злочинця та потерпілого. Хто найчастіше стає потерпілим у 14 наявних вироках, а хто засудженим, ці питання безумовно є цінними з точки зору запобіжної функції кримінального права та віктимологічного запобігання таким деліктам.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що наведені вище критичні зауваження та рекомендації стосуються дискусійних питань, певної неповноти та непослідовності розгляду окремих положень дисертації і не впливають на загальну позитивну оцінку дослідження, яке має науково-теоретичне і практичне значення, містить наукові висновки, нові підходи до вирішення конкретного наукового завдання щодо наукової розробки рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності правового забезпечення захисту правосуддя.

Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам. Дисертаційна праця Б. Ю. Лося «Кримінально-правова характеристика притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності» є завершеним, самостійним, актуальним науковим дослідженням у ході якого були сформульовані науково обґрунтовані рекомендації щодо кримінально-правової кваліфікації відповідних посягань та пропозиції з приводу удосконалення кримінального законодавства.

Порушень академічної доброчесності у дисертації не виявлено. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності,

використані методики досліджень і джерела інформації. Зокрема, у рецензованій праці не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

Зміст дисертації відповідає галузі знань 08 «Право» та спеціальності 081 «Право».

Рецензована праця відповідає Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами); Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами); Вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами), а її автор – ЛОСЬ Богдан Юрійович, за результатами позитивного публічного захисту, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

Завідувач кафедри правоохоронної діяльності
навчально-наукового Юридичного інституту
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
доктор юридичних наук, професор

Ігор МЕДИЦЬКИЙ